

Program Stypendialny „Młodzi Ambasadorzy Polskośći”

W dniach 16–23 sierpnia 2022 roku w Lublinie odbyła się pierwsza edycja Programu Stypendialnego pt. „Młodzi Ambasadorzy Polskośći”, zorganizowanego przez Instytut im. gen. Władysława Andersa. Stypendium miało na celu wyróżnienie młodych Polaków, będących mieszkańcami państw Europy Zachodniej i aktywnie uczestniczących w życiu swoich lokalnych społeczności.

Przez tydzień Lublin gościł Polaków mieszkających na co dzień w Belgii, Hiszpanii, Holandii i we Włoszech. W ramach programu uczestnicy spędzili na Lubelszczyźnie osiem aktywnych dni oraz wzięli udział w profesjonalnych szkoleniach menadżerskich, podczas których:

- zapoznali się z podstawami zarządzania organizacją społeczną oraz zespołem projektowym;
- odbyli warsztaty z wystąpień publicznych i autoprezentacji;
- poznali podstawy fundraisingu, czyli sposobów na pozyskiwanie funduszy na działalność społeczną;
- poszerzyli swoją wiedzę na temat marketingu i budowania marki;
- odbyli szkolenie z prowadzenia negocjacji;
- poznali sposoby na rozpoznanie dezinformacji dzięki warsztatom z fact-checkingu.

Program Stypendialny Młodzi Ambasadorzy Polskośći to nie tylko szkolenia. Uczestnicy projektu odbyli szereg wizyt w lubelskich instytucjach publicznych oraz odwiedzili Zamość, gdzie w murach Akademii Zamojskiej miała miejsce dyskusja na temat kondycji polskich środowisk w państwach Europy Zachodniej. Rozmowa była pierwszym etapem opracowania strategii

rozwoju młodzieżowych, zachodnioeuropejskich organizacji polonijnych zatytułowanej „Młodzi Ambasadorzy Polskości 2040”. Jej zarys przedstawiamy poniżej.

Celem programu było nawiązanie współpracy pomiędzy działaczami organizacji polonijnych, kompleksowe przeszkolenie młodych liderów z kompetencji menadżerskich oraz opracowanie wspomnianej wyżej strategii. Wyniesione z programu wnioski, jak i cała strategia, zostały opublikowane w tym numerze czasopisma „Polonia Inter Gentes”.

Czujemy ogromną radość z dużego zainteresowania naszym programem oraz niezwykle pozytywnym odbiorem inicjatywy wśród samych uczestników. Mamy ogromną nadzieję, że realizacja projektu przyniesie pozytywne i wartościowe rezultaty, które przełożą się na prężne funkcjonowanie młodzieżowych organizacji polonijnych. Doświadczenie zdobyte podczas pobytu w Lublinie młodzi Polacy mogą wykorzystać przede wszystkim w miejscu swojego zamieszkania tak, aby aktywizować lokalną polską społeczność oraz podtrzymać więź łączącą Polskę z Macierzą.

Partnerem Programu Stypendialnego „Młodzi Ambasadorzy Polskości” był Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Lublinie. Projekt został dofinansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu „Polacy i Polonia za granicą 2022”.

1. Główne wnioski

- Organizacje polonijne w Europie Zachodniej borykają się z problemem starzejących się struktur członkowskich. Widoczne jest słabnące zaangażowanie przedstawicieli młodszego pokolenia Polaków w działalność na rzecz środowisk polonijnych. Jest to wynik wszechobecnego dostępu do Internetu, materiałów polskojęzycznych oraz braku zainteresowania młodych osób działalnością propolonijną ich rodziców.
- Organizacje polonijne zarządzane przez starsze osoby w niewystarczający sposób odpowiadają młodszemu pokoleniu. Działalność większości organizacji polonijnych polega na organizacji lokalnych festynów bądź obchodów upamiętniających ważne momenty historyczne dla Polski. Działania te nie są atrakcyjne dla większości młodzieży polskiego pochodzenia, która z wiekiem zmienia swoje priory-

- tety oraz kładzie nacisk na rozwój kariery poprzez wykorzystywanie możliwości oferowanych przez organizacje obcojęzyczne.
- Organizacje polonijne w państwach Europy Zachodniej powinny przejść reorganizację i oddać większą decyzyjność młodszym osobom, które na nowo zdefiniują cel działalności tych stowarzyszeń. Wiele organizacji zostało założonych kilkanaście, kilkadziesiąt lat temu – bieg czasu wymaga od działaczy polonijnych ponownych refleksji nad ich funkcjonowaniem.
 - Środowiska polonijne powinny położyć większy nacisk na rozwój kompetencji miękkich i twardych wśród własnych członków poprzez organizację szkoleń i warsztatów, dzięki którym przedstawiciele Polonii będą mogli reprezentować swój kraj i naród jako kompetentne i wykwalifikowane osoby. Należy pamiętać że budowanie wizerunku własnego narodu poza jego granicami ma większą skuteczność, gdy następuje podczas codziennych aktywności, nie zaś raz do roku podczas obchodów rocznic historycznych.
 - Należy odejść od wyobrażenia organizacji polonijnych jako środowisk skupiających się jedynie na kultywowaniu polskich tradycji. Polskie środowiska potrzebują głębszego zintegrowania zarówno między samymi organizacjami polonijnymi, jak i organizacjami obcojęzycznymi. Poskutkuje to zwiększoną siecią kontaktów i poszerzy grono potencjalnych organizacji partnerskich.
 - W dobie Internetu niezbędne jest posiadanie strony internetowej przez organizacje polonijne oraz profilów w mediach społecznościowych. Obecnie gdy młode osoby szukają informacji o danym podmiocie, wyszukują organizację w mediach społecznościowych. Oprócz tego należy śledzić trendy ewolucji popularności danych aplikacji i podążać za nimi. Należy również dostosowywać treści – a w szczególności ich długość – do przedstawicieli młodszego pokolenia. Młode osoby preferują krótkie komunikaty i dynamiczne treści audiowizualne, ponieważ czas skupienia przeciętnego człowieka uległ skróceniu. Powyższe działanie wymaga więc większego zaangażowania przedstawicieli młodszego pokolenia w decyzyjność nad funkcjonowaniem organizacji polonijnych

2. Charakterystyka mniejszości polskiej w państwach Beneluxu

2.1. Wprowadzenie

Do grupy państw wchodzących w skład Beneluxu zalicza się trzy sąsiadujące ze sobą monarchie – Belgię, Holandię oraz Luksemburg. Mimo że przywołane państwa zajmują niewielki obszar geograficzny, to przez wzgląd na wysoki poziom życia, który tam panuje, Polacy chętnie do nich emigrują w celach zarobkowych. W 2018 roku Belgię zamieszkiwało oficjalnie 95,9 tys. przedstawicieli Polonii¹, natomiast Holandię prawie 200 tys. osób polskiego pochodzenia². Do bardziej aktualnych danych dostępu nie ma, jednak można założyć, że liczba ta nie zmieniła się znacznie i poza stałymi mieszkańcami tych państw jest również znaczna grupa Polaków, którzy udają się tam czasowo do pracy sezonowej. Jeśli chodzi o Luksemburg, to dane z 1 stycznia 2022 roku wskazują, że liczba Polaków w tym państwie wynosi nieco ponad 5 tys.³ Z przywołanych państw największą aktywnością wykazuje się Polonia belgijska, o czym stanowi liczba organizacji polonijnych, która jest najwyższa i wynosi 212. Nieco mniej, bo 137 organizacji polonijnych, zarejestrowanych jest na terenie Królestwa Niderlandów. Natomiast gdy chodzi o Wielkie Księstwo Luksemburga, to w wykazie Głównego Urzędu Statystycznego zostało wskazanych 24 instytucji zrzeszających obywateli pochodzenia polskiego⁴.

2.2. Belgia

Królestwo Belgii jawiło się w oczach Polaków jako atrakcyjny kierunek emigracji zarobkowej już na początku XX wieku. Niekorzystna sytuacja pewnych grup społecznych w międzywojennej Polsce stała się bodźcem do opuszczenia kraju przez ich przedstawicieli i poszukiwania nowego życia za zachodnią granicą II Rzeczypospolitej. Kolejnym wydarzeniem z przeszłości, które było kluczowe dla obecnego kształtu Polonii w Belgii, było wstąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz w późniejszym okresie do strefy Schengen. Możliwość opuszczenia kraju macierzystego bez konieczności

¹ <https://www.gov.pl/web/polonia/historia> [dostęp: 25.08.2022].

² <https://polonia.nl/2020/01/08/jest-nas-prawie-200-tys-top-13-naszyc-miejsc-w-niderlandach/> [dostęp: 25.08.2022].

³ <https://www.polonia.org/polacy-na-swiecie/polacy-w-luksemburgu> [dostęp: 25.08.2022].

⁴ [https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5735/2/1/3/polo-
nia_inorg_1.5_2016_pol.xlsx](https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5735/2/1/3/polo-
nia_inorg_1.5_2016_pol.xlsx) [dostęp: 25.08.2022].

spełnienia szczególnych warunków i swobodnego podjęcia pracy na zachodzie Europy były czynnikami sprzyjającymi masowej migracji do Belgii. Jako główne skupiska Polaków w tym państwie wskazuje się duże ośrodki miejskie, takie jak Bruksela i Antwerpia. Polacy mieszkający w Belgii wykonują nie tylko pracę fizyczną, lecz także pełnią istotne funkcje w różnych przedsiębiorstwach czy instytucjach organizacji międzynarodowych⁵.

Jak wspomniano wcześniej, aktualnie w Belgii zarejestrowanych jest 212 organizacji polonijnych o różnym charakterze. Warto jednak podkreślić, iż nie każda z nich podejmowała w ostatnich latach aktywną działalność. Wśród wszystkich instytucji tworzonych przez Polaków w Belgii najistotniejsza wydaje się Rada Polonii Belgijskiej, która powstała w 1994 roku i do dziś aktywnie reprezentuje i integruje społeczność Polską w Królestwie Belgii. Wśród organizacji o szerokim profilu działalności można wskazać także Brukselski Klub Polek oraz Dom Polski w Brukseli. W Belgii funkcjonują również liczne organizacje polonijne, ukierunkowane na określony typ aktywności, na przykład na działalność sportową, oświatową, kulturową czy też wyznaniową. W przypadku zgrupowań z pierwszej kategorii, tytułem przykładu można wskazać kluby piłkarskie takie jak FC Polonia Bruksela oraz Wit-Rood Antwerpen. Na terenie Belgii znajduje się również trzynaście polskich szkół, a część z nich zrzeszana jest przez Polską Macierz Szkolną w Belgii. Ponadto warto zwrócić uwagę na działalność Stowarzyszenia Network PL, które skupia polskich pracowników organizacji międzynarodowych. W Królestwie Belgii funkcjonują również koła kulturalne, zespoły muzyczno-taneczne i chóralne. Ważnym spoiwem Polonii belgijskiej są także polskie parafie różnych wyznań, na przykład Polska Parafia Prawosławna pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Brukseli oraz organizacje o charakterze katolickim, takie jak Polska Wspólnota Katolicka w Brukseli. W wykazie opublikowanym przez Główny Urząd Statystyczny wskazano także kilkanaście podmiotów zajmujących się działalnością wydawniczą oraz publicystyczną, lecz wydaje się, że większość z nich zawiesiła swoją działalność kilka lat temu⁶.

2.3. Królestwo Niderlandów

Tak jak w przypadku Belgii, uzasadnieniem obecności Polaków w Holandii w różnych okresach minionego i obecnego stulecia były i są przede wszystkim

⁵ Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, *Atlas polskiej obecności za granicą*, Warszawa 2014, s. 46.

⁶ https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5735/2/1/3/polonia_inorg_1.5_2016_pol.xlsx [dostęp: 25.08.2022].

względy ekonomiczne. Nie można jednak zapomnieć o istotnym aspekcie emigracji powojennej, którą stanowili żołnierze wyzwalający Holandię w czasie II wojny światowej. Warto podkreślić, że ten element historyczny jest ważnym spoiwem społeczności niderlandzkiej oraz polskiej imigracji.

Tak jak zostało wspomniane na początku, Polonia w Holandii jest grupą najliczniejszą wśród wszystkich państw Beneluksu. Głównymi miastami, w których koncentruje się mniejszość polska, są duże miasta, takie jak Rotterdam, Amsterdam oraz Haga. Wśród Polaków przebywających w Holandii można wyróżnić osoby, które od co najmniej kilku lat zamieszkują to państwo, oraz takie, które udają się tam na okres kilku miesięcy w celu zarobienia określonej sumy pieniędzy, głównie poprzez pracę fizyczną. Na kanwie tego podziału należy wskazać, że działalnością w organizacjach polonijnych zajmują się przede wszystkim osoby, które mieszkają w Holandii na stałe. W związku z opisaną na początku obecnością wojsk polskich w Holandii w czasie II wojny światowej, w państwie tym znajduje się wiele cmentarzy polskich bądź polskich grobów wojennych na cmentarzach niderlandzkich. W tym kontekście również warto wspomnieć, że Polonia zrzesza się w ramach Grupy Rekonstrukcji Historycznej „61” w Bredzie. Ważną funkcję dla Polaków mieszkających w Królestwie Niderlandów pełnią również polskie parafie, takie jak Parafia Polska św. Jana Pawła II w Hadze i Parafia Polska NMP Gwiazdy Morza w Rotterdamie, oraz organizacje wyznaniowe, głównie o charakterze katolickim. Na terenie Holandii działa również kilkanaście polskich szkół. Ponadto warto wskazać, iż Polacy zajmują się także działalnością kulturalną i pomocową na rzecz swoich rodaków za pośrednictwem takich organizacji jak Polsko-Niderlandzkie Stowarzyszenie Kulturalne czy holenderski oddział organizacji Paczka dla Bohatera. Warte przywołania są również portale informacyjne skierowane do Polaków, które są prowadzone w sposób regularny – na przykład niedziela.nl, polonia.nl, fakty.nl czy mojaniderlandia.pl. Poza wymienionymi formami aktywności, Polonia zrzesza się również w ramach stowarzyszeń oraz fundacji, których profil działania nie jest ograniczony do ściśle określonego typu przedsięwzięć.

2.4. Luksemburg

Luksemburg jest mikropaństwem, w którym mieszka nieco ponad 630 tys. osób, w tym około 5 tys. Polaków, aczkolwiek z każdym rokiem ich liczba rośnie. Luksemburg, tak jak pozostałe państwa Beneluksu, jest z ekonomicznego punktu widzenia destynacją atrakcyjną dla Polaków. W XX wie-

ku emigranci z Polski przybywali do Wielkiego Księstwa Luksemburgu, aby podejmować pracę w przemyśle oraz rolnictwie. Pod koniec ubiegłego stulecia oraz aktualnie – wraz z rozwojem struktur organizacji międzynarodowych – do Luksemburga zaczęły emigrować głównie osoby majątne i wysoko wykształcone.

Tak jak w przypadku wcześniej omówionych państw, wśród Polonii w Luksemburgu duże znaczenie mają organizacje wyznaniowe oraz parafie, w których odbywają się msze w języku polskim, jak na przykład kościół św. Henryka Króla w Luksemburgu. Ponadto na terenie Wielkiego Księstwa Luksemburgu działa również wskazane już wcześniej Stowarzyszenie Network PL oraz inne instytucje o szerokim profilu działania, w tym między innymi Stowarzyszenie Polek w Luksemburgu oraz Związek Polaków im. Fryderyka Chopina w Luksemburgu, będący najstarszą organizacją polonijną na terenie tego państwa, powstałą w 1929 roku. Polonia w Luksemburgu angażuje się także w działalność sportową i kulturalną, o czym świadczy aktywność stowarzyszenia sport.lu oraz Atelier plastycznego Lidii Markiewicz-Niewadzi, którego działalność ukierunkowana jest na dzieci i młodzież. Funkcję informacyjną w środowisku polonijnym pełni przede wszystkim portal polska.lu, gdzie publikowane są treści dotyczące zbliżających się wydarzeń oraz fotorelacje z minionych przedsięwzięć. Warto również napomnieć o stronie polacy.lu, na której zamieszczane są informacje dotyczące bieżących działań podejmowanych przez społeczność Polską. Polacy.lu to projekt realizowany przy współpracy Ambasady RP w Luksemburgu oraz wspomnianego stowarzyszenia polska.lu.

2.5. Podsumowanie

Mniejszości polskie zamieszkujące Belgię oraz Holandię są szóstymi największymi mniejszościami narodowymi w tych państwach. W Luksemburgu Polonia zajmuje ósme miejsce wśród wszystkich grup narodowościowych. Na podstawie tych danych trzeba zauważyć, że Polacy w państwach Beneluksu są liczącą się mniejszością narodową, która posiada znaczny potencjał do podejmowania twórczych działań. Badając aktywność Polaków w Holandii, Belgii oraz Luksemburgu, można stwierdzić, że jest on wykorzystywany w organizacjach i instytucjach na budowanie więzi między Polakami na obczyźnie, propagowanie wiedzy o Polsce i Polakach, kultywowanie polskiej tradycji oraz tworzenie możliwości rozwoju własnych umiejętności i pasji. Łącznie w omawianych państwach zarejestrowanych jest aż 373 organizacje oraz instytucje polonijnych, które podejmowały

w przeszłości tego typu przedsięwzięcia. Niestety, tak jak zostało wspomniane, nie wszystkie podmioty zajmują się zrzeszaniem Polonii w chwili obecnej, ponieważ część z nich zawiesiła swoją działalność.

3. Charakterystyka mniejszości polskiej w państwach śródziemnomorskich⁷

3.1. Hiszpania

Omawiane w raporcie państwa śródziemnomorskie do połowy XX wieku nie należały do najpopularniejszych kierunków emigracji Polaków. W Hiszpanii pierwsze polonijne grupki osadnicze pojawiły się w latach 30. XX wieku. Imigranci posiadali podwójne, polsko-hiszpańskie obywatelstwo. Pierwszą migrację na większą skalę datuje się na 1991 rok. Wówczas rząd hiszpański wprowadził ułatwienia umożliwiające legalizację pobytu i uzyskanie przez emigrantów prawa do pracy. Wskutek powyższych zmian ustawodawczych do Hiszpanii przybyło 5 tysięcy Polaków⁸. W latach 90. XX wieku Polonia liczyła już 7,8 tys. osób, które pochodziły głównie z południowo-wschodniej Polski⁹. Najlicniejsza grupa obywateli polskich przybyła do Hiszpanii po 2006 roku. Migrację uzasadniały dwa powiązane ze sobą wydarzenia – akcesja Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (dalej: UE) oraz związane z tym otworzenie rynku przez Hiszpanię dla obywateli nowych państw członkowskich UE. Pod koniec czerwca 2012 roku status obywatela polskiego zarejestrowanego w Hiszpanii na pobyt stały miało 84 620 osób¹⁰. Obecnie hiszpańską Polonię szacuje się na liczbę ok. 100 tys. osób.

Pierwszą organizacją polonijną w Hiszpanii było Towarzystwo Pomocy Polakom, które powstało w 1946 roku w Madrycie¹¹. Istotnym przedsięwzięciem dla integracji hiszpańskiej Polonii w latach powojennych było również utworzenie w 1949 roku polskiej sekcji Radio Nacional de Madrid, która funkcjonowała do 1976 roku. W latach 1980–1990 działalność orga-

⁷ Na potrzeby niniejszego raportu krąg państw śródziemnomorskich został ograniczony do Hiszpanii oraz Włoch.

⁸ A. Banaszek, *Polonia hiszpańska – charakterystyka historyczno-społeczna*, „Studia Polonijne” 2001, t. 22, s. 160.

⁹ <https://www.hiszpania-apartamenty.pl/przewodnik-po-hiszpanii,polonia-w-hiszpanii,1140.html> [dostęp: 25.08.2022].

¹⁰ *Atlas polskiej obecności za granicą*, s. 107.

¹¹ <http://naszdom.org/organizacje-polonijne/> [dostęp: 25.08.2022].

nizacyjna organizacji polonijnych w Hiszpanii uległa osłabieniu. Dopiero w 1993 roku, po zawiązaniu opisanego szerzej w kolejnym rozdziale stowarzyszenia Orzeł Biały, nastąpił renesans polonijnej aktywności. W 1994 roku powstało Polskie Stowarzyszenie Kulturalne Forum, którego celem jest krzewienie i upowszechnianie polskiej kultury, języka, tradycji narodowych i wartości historycznych na terenie Hiszpanii. W kolejnych latach zawiązywały się takie organizacje jak: Stowarzyszenie Kulturalne Baskijsko-Polskie Arrano-Zuria (1998), Stowarzyszenie Kulturalne Katalońsko-Polskie (2000)¹², Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii Nasz Dom – NuestraCasa (2001)¹³ oraz Polonica – Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Mówiących po Polsku (2002)¹⁴. Należy również wspomnieć o geograficznym aspekcie osadnictwa Polonii w Hiszpanii. Od początku największym skupiskiem Polaków jest niezmiennie aglomeracja madrycka. Kolejne, mniejsze już skupiska Polonii znajdują się w miastach takich jak Barcelona, Walencja, Murcja, Lloret de Mar, Santiago de Compostela, Saragossa oraz Palma de Mallorca.

Aktualnie w okręgu konsularnym Ambasady RP w Madrycie działa kilkanaście sobotnich szkół polonijnych. Największą ze z nich jest „Forum” w Madrycie¹⁵. Poza aktywną działalnością oświatową, organizacje polonijne w Hiszpanii podtrzymują polskie życie kulturalne, głównie poprzez obchodzenie katolickich oraz polskich świąt. Istotnymi inicjatywami organizowanymi przez Polonię są również obchody najważniejszych rocznic historycznych. Trudniejszym wyzwaniem, m.in. w zakresie finansowym, jest utrzymywanie placówek – miejsc spotkań czy pamięci. W tym zakresie niezwykle pomocne są hiszpańskie władze lokalne, które często nieodpłatnie użyczają pomieszczenia organizacjom polonijnym. Ponadto ważnym podmiotem wspierającym polskie organizacje w Hiszpanii są parafie katolickie. Polscy księża działają aktywnie na rzecz promocji polskość oraz uczestniczą w imprezach lokalnych organizowanych przez różne stowarzyszenia.

3.2. Włochy

Od XIX wieku przyrost liczebności Polaków we Włoszech wydaje się podobny jak w Hiszpanii, jednakże obecność Polaków w tym państwie ma długą tradycję ze względu na liczne powiązania historyczne. Należy w tym miejscu, chociażby hasłowo, przywołać takie wydarzenia, jak uformowanie

¹² <https://catalunyapolonia.com/o-nas> [dostęp: 25.08.2022].

¹³ <http://naszdom.org/> [dostęp: 25.08.2022].

¹⁴ <https://www.polonica.es/> [dostęp: 25.08.2022].

¹⁵ *Atlas polskiej obecności za granicą*, s. 109.

Legionów Dąbrowskiego, założenie przez Adama Mickiewicza legionu polskiego, powstanie w Reggio Emilia hymnu polskiego oraz wyzwolenie przez oddziały II Korpusu Polskiego ruin klasztoru na Monte Cassino.

Po zakończeniu II wojny światowej wielu kombatantów z II Korpusu Polskiego podjęło decyzję o pozostaniu we Włoszech, głównie nad Morzem Adriatyckim w regionie Marche. W okresie 1945–1989 emigracja do Włoch miała w większości charakter polityczny. Po 1990 roku decydowały o niej głównie kwestie zarobkowe¹⁶. Według danych z 1990 roku liczebność Polonii we Włoszech wynosiła wówczas 12 tys. osób. W kolejnych latach, inaczej niż w przypadku Hiszpanii, wzrost liczby Polaków miał charakter proporcjonalny – w 2000 roku włoska Polonia liczyła 30 tys., natomiast przed wejściem Polski do UE – 66 tys. osób¹⁷. Obecnie, podobnie jak w Hiszpanii, liczbę Polaków zamieszkujących na stałe we Włoszech szacuje się na ok. 100 tys. osób.

Istotnym podmiotem dla powojennego życia Polaków we Włoszech stał się założony w Rzymie w 1946 roku Instytut Literacki (w 1947 r. przeniesiony do Paryża). Wydawał miesięcznik „Kultura”. Publikowano w nim dzieła pisarzy emigracyjnych, a także pisarzy krajowych niepublikowanych w Polsce ze względów cenzuralnych¹⁸. Pierwszą sformalizowaną organizacją polonijną we Włoszech było Ognisko Polskie w Turynie¹⁹, utworzone w 1949 roku przez byłych żołnierzy II Korpusu Polskiego. Organizacja ta funkcjonuje do dzisiaj. W tamtym czasie powstawały również inne zrzeszenia skupiające kombatantów, m.in. нефункционujące już dzisiaj Stowarzyszenie Polskich Kombatantów. Lata 60. i 70. XX wieku to okres stagnacji, jeśli chodzi o powstawanie nowych organizacji polonijnych. W 1981 papież Jan Paweł II poświęcił wzniesiony ze składek Polonii Dom Polski Jana Pawła II. Organizacja ta działa do dzisiaj. Działają przy niej Instytut Kultury Chrześcijańskiej czy Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II²⁰. Próbą centralizacji wszystkich polonijnych organizacji było utworzenie w 1995 roku Związku Polaków we Włoszech²¹. Jego celem jest integrowanie środowiska polonijnego ze szczególnym naciskiem na tworzenie więzi między Polakami mieszkającymi w różnych częściach Włoch. Największe skupisko Polaków we Włoszech znajduje się – od wielu dekad –

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia> [dostęp: 25.08.2022].

¹⁷ *Atlas polskiej obecności za granicą*, s. 278.

¹⁸ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Instytut-Literacki;3914956.html> [dostęp: 25.08.2022].

¹⁹ <https://polonia-wloska.org/pl/ognisko-polskie-w-turynie/> [dostęp: 25.08.2022].

²⁰ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Dom-Polski-Jana-Pawla-II-dla-PoloniiSwiata;3893603.html> [dostęp: 25.08.2022].

²¹ <https://polonia-wloska.org/pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 25.08.2022].

niezmiennie w regionie Lacjum, zwłaszcza w Rzymie. Zbiorowość jest także licznie rozproszona w regionach takich jak Emilia Romagna, Kampania oraz Toskania²².

We Włoszech działa kilkanaście polskich placówek oświatowych kształcących młode pokolenie Polaków. Głównie są to szkoły sobotnie. Największe zapotrzebowanie na szerzenie polskiej kultury oraz języka istnieje w regionach Rzymu oraz Mediolanu. Młode pokolenie często pochodzi z małżeństw mieszanych Polek z Włochami. Należy zauważyć, że sytuacja ta wynika m.in. z faktu, iż włoska Polonia jest silnie sfeminizowana, bowiem blisko 70% diaspory stanowią kobiety. Dość liczna grupa Polonii to również studenci przyjeżdżający do Włoch na studia. Aktualnie na włoskich uczelniach uczy się kilka tysięcy obywateli RP. Wielu Polaków decyduje się również na założenie we Włoszech przedsiębiorstwa – własne firmy prowadzi ok. 4 tys. osób²³.

4. Organizacje polonijne reprezentowane przez Stypendystów programu stypendialnego MAP

4.1. SOS Samen Onze Solidariteit

Fundacja SOS Samen Onze Solidariteit (dalej: SOS)²⁴ jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych organizacji polonijnych w Holandii. Fundacja stara się pomagać w rozwiązywaniu problemów oraz pokonywaniu wyzwań Polaków w ich codziennym życiu w tym kraju. Jak można przeczytać na jej stronie internetowej²⁵, głównym celem SOS jest pomoc migrantom zarobkowym z państw Europy Środkowo-Wschodniej w sprawach takich jak znalezienie pracy i mieszkania czy załatwienie spraw socjalnych w Holandii.

SOS powstało w 2020 roku z inicjatywy Prezeski Moniki Brinkman Mączki. Pomysł na formalizację pomocy Polakom narodził się w trakcie zawodowej pracy pani Moniki jako fryzjerki. W skład Zarządu Fundacji SOS, poza wcześniej wspomnianą Prezeską, wchodzi także Sekretarz Hero Brinkman, Skarbnik Jos de Vries oraz Członek Zarządu Marietta de Koning²⁶.

²² A. Legut, *Polskie organizacje imigranckie we Włoszech – raport z analizy danych zastanych*, Warszawa 2019, s.13.

²³ *Atlas polskiej obecności za granicą*, s. 279.

²⁴ Razem Nasza Solidarność (tłum. z języka niderlandzkiego).

²⁵ <https://www.samenonzesolidariteit.com/o-nas/?lang=pl> [dostęp: 25.08.2022].

²⁶ <https://www.samenonzesolidariteit.com/nasz-zespol/?lang=pl> [dostęp: 25.08.2022].

Fundacja kieruje się hasłem „Nie możemy zmienić świata, ale możemy zmienić świat jednej osoby”²⁷. Za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego dostępnego na stronie internetowej każdy może zwrócić się do SOS z pytaniem lub prośbą o pomoc. Fundacja zajmuje się również problemami systemowymi. W tym celu wraz z partnerami realizowane są różne projekty. Sztandarowy projekt Fundacji zakłada stworzenie związku zawodowego na rzecz migrantów zarobkowych z krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Reprezentantami Fundacji SOS w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskośći byli Artur Antonio Olszewski oraz Oliwia Opiłowska.

4.2. Dom Polski EWSPA Bruksela

Dom Polski Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji (dalej: EWSPA) to jeden z licznych projektów na rzecz Polonii w Belgii. Główne cele Domu to zachęcenie młodego pokolenia belgijskiej Polonii do rozwoju talentów, integracja społeczeństw polonijnych na obczyźnie, szerzenie edukacji, organizacja szkoleń tematycznych, warsztatów, wykładów otwartych, spotkań czy wernisarzy łączących pokolenia²⁸.

Dom Polski przy EWSPA działa na terenie Belgii od 2003 roku. Założycielem jest Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji z siedzibą w Warszawie. Jest to prywatna szkoła wyższa afiliowana przy Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk²⁹, założona w 1997 roku przez warszawski oddział Zrzeszenia Prawników Polskich i Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.

Z uwagi na profil tematyczny opiekuna Domu, Polonia w Brukseli może liczyć na bezpłatną pomoc prawną w ramach Kliniki Prawa – stałego projektu realizowanego przez studentów EWSPA. Jest to propozycja dla Polaków, którzy potrzebują pomocy prawnej, a ich sytuacja materialna nie pozwala na skorzystanie z odpłatnej pomocy adwokata lub radcy prawnego. Pomoc ma charakter konsultacyjny. Gwarancją rzetelności porady prawnej jest stały kontakt studentów oferujących pomoc z kadrą naukową pracującą w EWSPA.

²⁷ Tamże.

²⁸ <https://dompolskibxl.be/o-nas/> [dostęp: 25.08.2022].

²⁹ https://web.archive.org/web/20150924080138/http://www.portalwiedzy.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=62:europaeska-wysza-szkoa-prawa-i-administracji-w-warszawie&catid=68:dziaalno-dydaktyczna-pracownikow-naukowych-pan&Itemid=62 [dostęp: 25.08.2022].

Reprezentantem Domu Polskiego w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości był Marcin Wilk.

4.3. Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Orzeł Biały”

Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Orzeł Biały” to utworzona w 1993 roku organizacja polonijna zrzeszająca madrycką Polonię. „Orzeł Biały” już od ponad 25 lat prowadzi działalność społeczną i kulturalną na rzecz środowiska polonijnego, mającą na celu integrację oraz upowszechnianie kultury i tradycji polskich w Hiszpanii. Stowarzyszenie w 1994 roku otworzyło pierwszą w Hiszpanii sobotnią szkołę polską. Organizacja jest w stałym kontakcie z polskimi władzami. W 2001 roku, na jej zaproszenie, do Alcali przybył premier RP Jerzy Buzek, dwa lata później ze Stowarzyszeniem spotkał się Marszałek Sejmu Marek Borowski, a w 2018 roku, podczas obchodów 25-lecia Stowarzyszenia, do Madrytu przyjechał Marszałek Senatu RP Stanisław Karczewski³⁰. Obecnie funkcję Prezesa Stowarzyszenia pełni Małgorzata Kierzkowska. W programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości udział wzięła córka Prezes Stowarzyszenia – Selena Kierzkowska.

4.4. Polonia To My!

Wspólnota „Polonia to My!” jest nowym projektem³¹ młodych Polaków mieszkających we Włoszech, głównie w Rzymie oraz jego okolicach. Jak można przeczytać na stronie internetowej inicjatywy³², motywacją dla jej utworzenia była chęć stworzenia przestrzeni m.in. dla upamiętnienia sławnych Polaków, którzy zapisali się w historii Włoch, dzielenia się refleksjami na temat życia za granicą oraz związanych z nim wyzwaniami, a także promowanie polskiego języka, kultury oraz sztuki. Projekt został wsparty m.in. przez Ambasadora RP we Włoszech Annę Marię Anders oraz Prezesa Stowarzyszenia Nauczycieli Języka i Kultury Polskiej w Rzymie Danutę Stryjak.

Centrum działalności wspólnoty stanowi wcześniej wspomniana strona internetowa. Jest to rozbudowana witryna, na której można wyróżnić cztery zakładki. Na pierwszej z nich (Świat moimi oczami) znajdują się artykuły o charakterze publicystycznym, sprawozdawczym i informacyjnym

³⁰ https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/statystyki/wybrane_dane_9/32_polonia.pdf [dostęp: 25.08.2022].

³¹ Projekt został uruchomiony w 2020 roku.

³² poloniatomy.pl [dostęp: 25.08.2022].

publikowane przez polonijną młodzież. Kolejne zakładki dotyczą tematyki historii Polaków we Włoszech, twórczości Polonii, *lifestyle* w polsko-włoskiej odświeżeniu oraz wskazówek dla przyszłych kandydatów na studia.

Reprezentantami projektu Polonia to My! w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości byli Jan Rzepka oraz Gaia Isola.

5. Strategia rozwoju młodzieżowych organizacji Polonijnych na lata 2020–2040

5.1. Problemy demograficzne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba Polaków wyjeżdżających na stałe do państw Europy Zachodniej od kilku ostatnich lat regularnie spada³³. O ile od 2009 roku widoczna była zauważalna tendencja wzrostowa emigracji Polaków do państw Europy Zachodniej, takich jak Niemcy, Wielka Brytania, Francja i Hiszpania, tak od roku 2012 liczba Polaków wyjeżdżających na stałe do wymienionych państw zaczęła nagle spadać, a tendencja ta utrzymuje się aż do chwili obecnej. Jako powody takiego zjawiska można wskazać pogłębiający się kryzys demograficzny w Polsce oraz polepszenie się poziomu życia Polaków w latach 2012–2020. Wspominana na wstępie tendencja opuszczania Polski przez Polaków była efektem kryzysu ekonomicznego, jaki dotknął świat w latach 2007–2009. Dane pokazują, że młodzi przedstawiciele Polonii zachodnioeuropejskiej są głównie emigrantami zarobkowymi lub ich potomkami. Jeśli chodzi o państwa Europy Zachodniej, to dane demograficzne również nie są zadowalające. Druga połowa lat 20. XXI wieku w większości państw Europy Zachodniej zapisuje się pod znakiem powolnego, aczkolwiek widocznego spadku liczby ludności. Zmiany te odbijają się również na przedstawicielach starszego pokolenia mniejszości polskiej. Przed środowiskami polskimi jawi się więc wyzwanie zwiększenia intensyfikacji działań angażujących naszych rodaków wobec stale malejącej liczby osób polskiego pochodzenia.

³³ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyty-staly-w-latach-1966-2020,4,2.html> [dostęp: 21.08.2022].

5.2. Działalność organizacji polonijnych

Program Stypendialny dla młodzieży polonijnej z państw Europy Zachodniej – „Młodzi Ambasadorzy Polskości” oparty był na wspólnej wymianie doświadczeń między działaczami organizacji polonijnych z różnych państw zachodnioeuropejskich. Podczas siedmiu dni szkoleń i warsztatów udało się nakreślić obraz środowisk polskich, z których pochodzą uczestnicy programu (opis tych organizacji znajduje się w poprzednim rozdziale). Kreśląc ogólny kształt tych środowisk, można scharakteryzować je tak: są to głównie organizacje lub inicjatywy prowadzone przez osoby starsze lub w średnim wieku, najczęściej działające przy polskich parafiach lub szkołach. Działalność tych organizacji skupia się w głównej mierze na promocji polskiej kultury, języka, kuchni oraz na upamiętnianiu ważnych rocznic historycznych. Są to działania jak najbardziej wartościowe, bez których tożsamość łącząca Polaków z ojczyzną zanika, lecz problem pojawia się wtedy, gdy wymienione wyżej aktywności są jedynymi powtarzаныmi cyklicznie inicjatywami. Z rozmów z uczestnikami programu wyłonił się obraz stowarzyszeń nieprzygotowujących młodych ludzi do zarządzania organizacją, są oni bowiem zaangażowani jedynie do konkretnych działań odtwórczych, a ich rola sprowadza się do pomocy organizacyjnej. Zauważalna jest natomiast tendencja angażowania w działalność polonijną młodych ludzi będących potomkami przedstawicieli starszego pokolenia, którzy kilkanaście lat temu rozpoczęli działalność społeczną. Problematyczny jest jednak nabór osób wywodzących się z rodzin niemających takich tradycji. Należy podkreślić, że współcześni Polacy motywowani są do emigracji w dużej mierze jedynie czynnikami ekonomicznymi, przez co nie odczuwają potrzeby angażowania się w przedsięwzięcia Polonii. Dzięki rozwojowi technologii, powszechnemu dostępowi do Internetu oraz popularności mediów społecznościowych, polscy emigranci mają kontakt z polskością na „wyciągnięcie ręki”. Należy zastanowić się, jakie czynniki motywują obecnie młode osoby do pracy społecznej oraz ponownie zdefiniować cele organizacji. Oddanie głosu młodemu pokoleniu oraz reorganizacja struktur decyzyjnych może dać organizacji powiew świeżości, a także pokazać innym młodym osobom, że ich opinia jest słyszalna i brana pod uwagę. Podczas rozmów z uczestnikami programu pojawił się pozytywny odbiór pomysłu organizacji polonijnych jako stowarzyszeń stawiających na rozwój i umiejętności członków. Problemem dostrzeżonym przez organizatora jest popularna wśród młodzieży polonijnej wizja organizacji polonijnej jako stowarzyszenia podtrzymującego kulturę i pamięć o historii. Należy odchodzić od tego wizerunku

i na nowo zdefiniować pojęcie „organizacji polonijnej”. Taki obraz odpowiadał koncepcji sprzed kilkudziesięciu lat, kiedy to Polacy angażowali się w działalność polonijną ze względu na utrudniony kontakt z ojczyzną i tęsknotą za domem. Organizacja polonijna na miarę XXI wieku powinna być stowarzyszeniem rozwijającym członków, co pozwoli na zbudowanie sieci kontaktów, oraz integrującym nie tylko samych Polaków, lecz także przedstawicieli naszego narodu z gospodarzami w danym państwie.

Kolejnym czynnikiem, który niezwykle rzuca się w oczy podczas analizy działalności stowarzyszeń polonijnych, są kwestie autopromocji własnych działań i samych organizacji. Wiele z nich korzysta wciąż ze starych stron internetowych, niekiedy od dawna nieaktualizowanych. Zrozumiałą jest fakt, że liczne stowarzyszenia utrzymują się z własnych składek członkowskich, nie wszystkie mają również możliwość sfinansowania nowej strony internetowej, lecz obecnie wystarczy przemyślana działalność w mediach społecznościowych, aby dotrzeć do większej liczby osób. Jest to przestrzeń do zagospodarowania dla młodych, którzy mogą wykorzystać swój potencjał do promocji działań polonijnych, a przy tym zobaczyć realny efekt w postaci statystyk.

5.3. Rekomendacje

- Należy dopuścić młode osoby do organów decyzyjnych w stowarzyszeniach i wszelkiego rodzaju inicjatywach polonijnych. Wykreowanie się nowych liderów jest naturalnym czynnikiem, który następuje w każdej społeczności.
- Należy dążyć do zmiany wizerunku organizacji polonijnych ze stowarzyszeń podtrzymujących jedynie tradycje narodowe na wizerunek organizacji społecznych integrującej Polaków, nie tylko z Polakami, lecz także z rodzimymi mieszkańcami terenów. Niech nasi rodacy poczują, że przynależność do organizacji polonijnej wpływa na rozwój ich konkretnych umiejętności miękkich oraz twardych, dzięki czemu będą mogli budować wizerunek Polaków jako osób kompetentnych, wysoko wykwalifikowanych, a przy tym dumnych ze swojego pochodzenia.
- Sprawy promocyjne poszczególnych inicjatyw oraz samych stowarzyszeń należy oddać w ręce młodych osób, którzy o wiele lepiej odnajdują się w świecie zdominowanym przez media społecznościowe. W obecnych czasach nie ma potrzeby wydawania ogromnych sum na profesjonalne strony internetowe. Cała promocja może opierać się na

mediach społecznościowych. Należy również śledzić trendy popularności poszczególnych aplikacji i promować swoje działania przez treści łatwo przyswajalne przez młode osoby – krótkie, acz treściwe komunikaty i dynamiczne animacje.

- Organizacje polonijne w ciągu najbliższych kilkunastu i kilkudziesięciu lat czekają problemy kadrowe spowodowane kryzysem demograficznym, kryzysem ekonomicznym i zmniejszonym napływem Polaków z ojczyzny. Rozwiązaniem problemu byłaby transformacja stowarzyszeń z organizacji stricte polskich na organizacje ponadnarodowe, np. polsko-francuskie czy polsko-holenderskie, które będą stawiały na integrację, dialog, współpracę i rozwój.